

lyde” (s. 131), fik lidt mere plads. Det er svært i en formidlingsbog, men når den nu handler om brug, kunne det ske ved også i værkpræsentationerne undertiden at droppe lidt af autoriteten, så det ikke kun er dem på Pensionisthøjskolen, der er ude af flippen. Set i det lys er den første ‘situation’ af de 10 situationer, den, der hedder “Oprøret på Pensionisthøjskolen” nemlig fremragende. Her reagerede de tilstedeværende særdeles kritisk på præsentationer af Klaus Høeck, Bo Hakon Jørgensen, Anne-Marie Mai og Pia Tafdrup. Pensionisterne så digterne som depressive, dødsfikserede og ubegribelige. Scenen rummer den situerede oplevelses ramthed og intensitet, og det er stærkt, at bogen begynder i det konfliktuelle.

Mai beskriver “litteraturen som en ledsager, både god, farlig og undertiden gavnlige” (s. 27). Reelt er fokus mest på det positive, der gavner og fornøjer. Det er der meget godt i. Jeg sympatiserer med en pluralisme, der ikke udskammer brug, nytte og nydelse som vulgære og banausiske. Litteratur må gerne være både underholdende og lærerig; men den må også gerne være hermetisk, sær og krasbørstig. Jeg kunne ønske mere plads til poetikker, der med chok, ubehag og lukkethed stritter imod. Litterære værker er ikke tavse selvberørende objekter. De er ikke sten, man tilfældigt finder på stranden. Men de kan godt være sten i skoen. Eller bare et fedt trip. *Litteraturland* er selv trods enkelte sten i skoen alt i alt et fedt trip: en guide spruttende af gode historier, som giver lyst til at læse videre.

Anmeldt af Per Stounbjerg

Mellem oprør og konformitet. Om uviljen mod at blive voksen i nordisk samtidslitteratur

Camilla Schwartz: *Take me to neverland. Voksenfobi og ungdomsdyrkelse i skandinavisk samtidslitteratur*. Hellerup: Spring 2021. 265 sider.

Har de unge i dag mistet evnen til at realisere civilsamfundets forestillinger om et myndigt og stærkt subjekt? Eller har de simpelthen ikke lyst til at blive voksne og tage ansvar for sig selv og andre? Og er det 21. århundredes endnu unge litteratur lige så programmatisk umoden som de unge mennesker, der fortælles om? Det er de centrale spørgsmål, som Camilla Schwartz, lektor på Institut for Kulturvidenskaber ved Syddansk Universitet, undersøger i sin bog *Take me to Neverland. Voksenfobi og ungdomsdyrkelse i skandinavisk samtidslitteratur*.

Bogen udkom i 2021 på Forlaget Spring, har cirka 250 sider og kommer omkring en imponerende bred vifte af eksempler på nordisk samtidslitteratur, som handler om karakterer, der hylder Peter Pans Aldrigland, hvor der hersker evig leg og eventyr. Den konkrete form, som denne hyldest antager, kan ifølge Schwartz være meget forskellig. Den rækker fra karakterer, der vægrer sig ved at indgå i varige parforhold

og i stedet dyrker en barnlig form for umiddelbar begærsopfyldelse, over karakterer, der undgår stabile arbejdsforhold for at komme væk fra middelklassens krav om at 'blive noget', til karakterer, der praktiserer selvskadende adfærd som cutting eller spisevægring for at punktere traditionelle krops- og kønsforestillinger. Det, som disse karakterer imidlertid har til fælles, er, at de viger tilbage for imperativet 'grow up' som en ung hest, der pludselig sætter hælene i og vægrer sig ved at springe over forhindringen.

Schwartz argumenterer for, at denne adfærd på den ene side er en fobisk reaktion over for det senmoderne samfunds konstante krav om individets optimering, men på den anden side også er en attitude. At opføre sig som et trodsigt barn, der ikke vil leve op til de andres forventninger, men følge sine spontane drifter og lyster, er sjovt. Og det er en holdning, der ovenikøbet bakkes op af dem, som egentlig skal rammes ved barnets oprør: forældrene, autoriteter og alle andre mere eller mindre konkrete eller symbolske magtinstanser, som Schwartz lidt firkantet samler under kategorien 'de voksne', og som i al hemmelighed dyrker ungdommens nydelsesprincip.

At Schwartz får læsernes øjne op for denne påfaldende trend inden for nordisk samtidslitteratur, er bogens fornemmeste præstation. I en velskrevet tour de force gennem næsten 50 romaner, novelle- og digtsamlinger, som i de seneste 15 år er udkommet i Norden, påviser hun ikke kun samtidslitteraturens optagethed af barnets uansvarlige, legende uskyldstilstand, men desuden at denne optagethed sprogligt set kommer til udtryk i en lystbetonet suspendering af regler.

Men ikke nok med det. Schwartz' ambitioner rækker endnu videre. Hun vil vise, at karakterernes forkærlighed for at være ung med de unge ikke skyldes en individuel umodenhed, men reflekterer en bredere kulturel og samfundsmæssig udvikling. Kort sagt: Litterær voksenfobi og ungdomsdyrkelse betragtes som symptomer på et samfund i tilbagegang: væk fra handlekraft og målrettethed og hen mod ubeslut-somhed og uansvarlighed.

Ræsonnementet fremføres selvfølgelig meget mere nuanceret. Og deri ligger uden tvivl bogens styrke. Men det, som alligevel ikke er helt overbevisende, er det teoretiske udgangspunkt, som danner grundlag for de litterære analyser og dermed i sidste ende også for den opstillede tese. For at underbygge sin argumentation trækker Schwartz nemlig på en række teorier, som ikke længere kan betragtes som 'cutting edge': psykoanalytisk subjektteori og Anthony Giddens' teori om det senmoderne samfund.

Nu betyder det at bygge videre på ikke længere helt friske teorier selvfølgelig ikke automatisk, at man ikke kan komme frem til innovative resultater. Men risikoen er, at den teoretiske indfaldsvinkel indskrænker analysens rækkevidde. Og det, mener jeg, er tilfældet i Schwartz' bog. Ved at antage at det senmoderne samfunds pres om vedvarende præstation resulterer i en fremfærd, der på den ene side er kendetegnet ved et oprør mod farens og samfundets autoritet, men på den anden side også en længsel efter autoriteternes anerkendelse, underkaster Schwartz alle tekster, der celebrerer det altid ufuldendte, under det samme forklaringsmønster: nemlig at de er udtryk for, eller netop symptom på, et hysterisk samfund.

Selve hysteri-begrebet spiller en central rolle i Schwartz' symptomatiske tekstlæsninger. Både i indledningskapitlet og i bogens første kapitel, "Voksenfobi og hy-

steri i ny dansk litteratur”, gør Schwartz grundigt rede for, at hysteri er et misogynt konnoteret begreb, som litterater og kulturvidenskabsfolk længe har betragtet som problematisk, men som i nyere tid har vundet ny accept. Det skyldes blandt andet den britiske psykoanalytiker og feminist Juliet Mitchell, som i sin bog *Mad Men and Medusas: Reclaiming Hysteria* (2000) taler for begrebets nødvendige afstigmatisering og dets vigtighed for at forstå den psykologiske udvikling, som både mænd og kvinder gennemgår. Ligesom Mitchell mener Schwartz, at et sådant afkønnet hysteribegreb er særligt velegnet til at undersøge, i hvor høj grad de unges holdninger i dag er præget af en ambivalent struktur, der svinger mellem oprør og konformitet, og hvordan dette især kommer til udtryk inden for områderne kærlighed, seksualitet og familie.

De litterære eksempler, som Schwartz i bogens første kapitel kommer omkring, strækker sig fra Asta Olivia Nordenhofs digtsamling *det nemme og det ensomme* (2013) over Christina Hagens genrehybrid *Boyfrind* (2014) og Bjørn Rasmussens autofiktive roman *Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet* (2011) til Cecilie Linds *Scarykost* (2016). Alle disse stilistisk og genremæssigt meget forskellige værker iscenesætter ifølge Schwartz den “gale, udflydende og kønsopløste krop”, som udtrykker “et meget kropsligt og seksualiseret ubehag ved patriarkatets polariserede kønsdiskurser” (s. 53). Særligt interessante er i denne sammenhæng Schwartz’ omhyggelige analyser af teksternes litterære form, som insisterer “på det uperfekte, det sjuskede, det sprogligt ukorrekte” (s. 54) og på den måde fremstiller hovedpersonernes uvilje mod at blive voksen. Denne insisteren er imidlertid ikke kun hovedpersonernes insisteren, men samtidig også forfatterernes, som vægrer sig ved at tage den traditionelle forfatterrollemodel på sig.

Opgøret med autoriteter står også centralt i bogens andet kapitel, “Voksenfobi og de tabte fædre”. Her bygger Schwartz videre på sin sociologisk orienterede psykoanalyse for at komme ind på bl.a. Martin Kongstads og, endnu en gang, Christina Hagens forfatterskab. Derudover lægges der særlig vægt på Michel Houellebecqs romaner, som fungerer som en slags blueprint for vores neoliberale, kyniske kultur, hvor farens autoritet ikke længere gælder, og alt er tilladt. Når katten er ude, spiller musene på bordet.

I Schwartz’ optik udgør Martin Kongstads romaner *Fryser jeg* (2013) og *Kokken der holdt op med at rødme* (2018) særligt gode eksempler på, “hvordan et obscønt nydelseskald resulterer i voksenfobiske tendenser” (s. 89). Her finder vi opgøret med kernefamilien og den stabile relations besnærende værdisæt og et forsøg på at realisere fri seksualitet og kærlighed, som Schwartz tolker som et symptom på en neoliberal nydelsesetos og en “forbrugsorienteret individualisme” (s. 93), hvor den infantile voksne konstant søger kropslig tilfredsstillelse. En lignende regressionsfantasi finder Schwartz også i Hagens *Boyfriend* (2014) og *Jungle* (2017), hvor vi stifter bekendtskab med en “sugar mommy” som nyder ungt mørkt kød” (s. 117).

Kærlighedens problematiske status i det digitale senmoderne samfund undersøges nærmere i kapitel 3, “Voksenfobi og kærlighed i en tindertid”. Med afsæt i Giddens’ teser om det uforankrede senmoderne selv og Eva Illouz’ psykologisk-sociologiske teorier om individets kroniske emotionelle usikkerhed i en tid, hvor kroppen betragtes som ressource og kærlighed som projekt, læser Schwartz bl.a. Stine

Pilgaard's *Min mor siger* (2012), Monica Isakstuens *Vær god ved dyrene* (2018, norsk 2016), Helga Flatlands *En moderne familie* (2018, norsk 2017) og Lotta Elstads *Jeg nægter at tænke* (2018, norsk 2017). I alle disse tekster betragtes kernefamiliens forpligtelser som en kedsommelig hindring for individets vekslende former for begær. Voksenfobien udmønter sig i form af "monogamiangst" (s. 125).

Et lidt andet perspektiv indtages i kapitel 4, "Voksenfobi og klasse", der undersøger adskillige karakterers tilknytning til prekariatet som "en måde at undvige middelklassens voksne privilegier" (s. 154). Det gælder for eksempel hovedpersonen i Therese Bohmans roman *Aftenland* (2018, svensk 2016), der indleder en affære med sin ph.d.-studerende, eller Hanne Højgaard Viemoses fortæller i romanen *HHV, Frshwn. Dødsknaldet i Amazonas* (2019), hvor voksenfobien viser sig i den selvbevidst liderlige kvinde med gaga-feministiske træk. Et tredje eksempel, som Schwartz stiller skarpt på, er Theis Ørntofts *Solar* (2018), som hun læser som en blanding af en "nydelsesfuld turistrejse i andre klassesegmenter" (s. 200) og en økokritisk undergangsfantasi.

Bogens sidste og femte kapitel, "Voksenfobi og feminisme", samler nogle af de tidligere fremførte teser og ideer op, men har nu mere decideret hekse, ludere og andre killjoy-feminister som omdrejningspunkt. Indlejret i dette kapitel er derudover en undersøgelse af moderskabs- og androgynitetsrepræsentationer. Mens det virker lidt umotiveret, at Schwartz i dette kapitel tilegner så meget opmærksomhed til den amerikanske forfatter Chris Kraus og hendes roman *I Love Dick* (2017, orig. 1997), som ifølge Schwartz "har betydet meget for den litterære feministiske kultur i Danmark" (s. 33), giver en anden perspektivering mere mening. Schwartz sammenligner nemlig mange af nutidens kvindelige hovedpersoner, der søger mod nye former for fællesskab, men ofte ender i et kvindeligt konkurrenceforhold, med Dea Trier Mørchs klassiker *Vinterbørn* (1975), hvor der hersker et mere ægte kvindesællesskab på tværs af alder, klasse og etnicitet. Denne historiske perspektivering bringer nogle markante forskelle frem mellem 1970'ernes kvinder, der kæmper for at blive accepteret som myndige subjekter, og nutidens kvinder, der netop er blevet trætte af den form for myndighedsforventning.

Sammenfatningsvis kan det konkluderes, at Schwartz med sin bog *Take me to neverland. Voksenfobi og ungdomsdyrkelse i skandinavisk samtidslitteratur* kaster et skarpt lys på et indtil nu undervurderet fænomen, der har stor samfundsmæssig relevans. Hendes litterære analyser er tankevækkende, selv om de nogle gange ikke er helt uddybende. Denne ulempe opvejes dog mere end rigeligt af det store antal tekster, som læseren bliver introduceret til.

Anmeldt af Sophie Wenerscheid